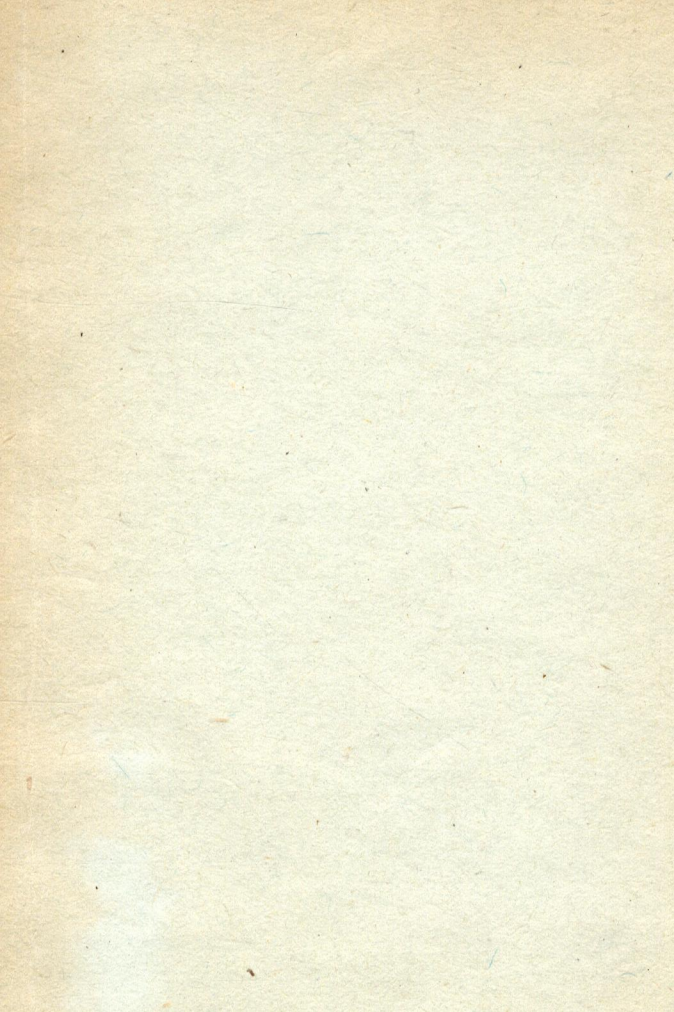

179

ХЛОПСЬКА БІБЛІОТЕКА.

ІХ.

ІСТОРІЯ КОЖУХА

Написав Іван Франко.

Ціна 2 кр.

Р. ГУЗАР

ЛЬВІВ, 1897.

Накладом редакції „Громадського Голосу“.

3 друкарні Народної Станіслава Манецького і Спілки.
(Готель Жоржа.)

50K

3418 40
Львівська Філія
Бібліотека

ЛЬВІВСЬКА БІБЛІОТЕКА
АН УРСР
№ II- 34 232

I
1881
I-907
Ф

Був собі кожух. Простий баранячий кожух, навіть не надто новий; правда, не латаний, та вже порядно проходжений, просяклий запахом людського поту, з поблеклими від давна прикрасами, що колись надавали йому характер типового покутського кожуха. Словом, тепер то був кожух звичайний, буденний, невидний, не цікавий для етнографа-аматора і на око не маючий найменшого права до гордості.

А про тото він був дуже гордий і в бесідах з самим собою, котрі він звичайно в нічній темряві, висячи на жердці над постілю господаря, чванився та виносився незвичайно.

„Щож то, — міркував він, — котрий кожух, котре футро, котрий опарат церковний має більше право до гордості й поваги від мене? Правда, лисам, покритим гранатовим сукном більше панькають та шапкують, перед опаратом церковним більше припадають, та що тото значить! Все про люсьдке око! Бо, кажучи правду, якіж їх заслуги? хіба тільки, що одно від одного більше коштують. Чи можуть же вони зрівнати ся зі мною, простим, бідним кожухом, що своїм натуральним теплом ogrіваю всю родину? Так! сміливо можу ска-

зати, що без мене одного ніхто, але то ніхто з родини мого господаря не міг би підчас зими виглянути з хати. Бо я їх єдиний кожух, єдина тепла одежа. І нехай міні вельможні лиси і вовчі шуби покажуть одну одежу, що так вірно, невтомимо і безкористно служить своєму господареві, як я! Тільки що перші кури за-п'ють, уже встає господар, тягне мене з жердкита йде до стайні досипати худобі січки з вівсом. Верне зі стайні і стане до праці, різати січку для коней, уже господиня накидає мене на плечі та йде до стайні коровину видойіти. Верне від корови, знов господар одіває мене на себе та іде на подвір'є дров нарубати. Нарубає дров напоїть коні коло криниці, коровину, води принесе і вертає в хату, але міні нема супочивку. Вже мене одіває донька, дівчина, що йде на цілий день прями до багатого сусіда, за ложку страви та за сердечне спасибі. Тільки що туди прийде, служниця того багача несе мене знов домів, бо мушу повнити нову службу. Синочок господаря, семилітній хлопчина звівши кусник хліба з часником і мисчину теплої затирки, мусить іти до школи. Тож бере мене також на свої дрібні плечі, хоть майже по кістки йому сягаю і долішнім кінцем тягнуся по снігу, і йде до школи. Тай тут я не можу довго забавити. Ще в сінях знімає мене з хлопчини парубок — слуга другого сусіда багача, що потребує мого господаря, аби йшов молотити або гній зі стайні викидати. А в полудне, коли діти виходять зі школи, знов

той самий парубок несе мене до школи, щоби я хоронив від морозу хлопчину, як вертає домів, а з дому несе мене знов до господаря, а вечір знов мандрую по доньку. І так цілісіннький день переходжу, як ткацький човник з кута в кут, із плечей на плечі, від праці до праці, завше до услуг готовий, завше пожаданий, тужно очікуваний і з дякою приймааний. Справді так жити, то значить не дурно жити! То значить сповняти своє призначенє, служити ретельно, бути пожиточним! Так живучи, можна чути ся вдоволеним зі сповнення своїх обовязків, можна чути ся гордим.“

Оттак міркував собі сердечний кожух. Одно тільки його смутило, що надто швидко зуживав ся.

„Чую, що не довго вже міні животіти. Не забаром шви потріскають, волос вилізе, ба навіть шкура де-не-де вже починає тріскати. І щож тоді зробить мій бідний господар? Знаю, що вже від давна найгорячійше єго бажанє — стягнути ся на новий кожух, та як же далеко до здійсненя того бажаня! Від коли пан дідич ліси повирубубував, нема зарібку з кіньми в зимову пору. Овець не держить, а що руками зимі заробить, то ледви стає на яку таку обув і на податок. Відкиж тут до кожуха? А без кожуха зимі як без духа! Ой, тяжка хлопська доле!

II.

Одного дня зайшла маленька зміна в розкладі услуг кожухових. Ранок минув, як звичай.

Кожух відвів хлопчину до школи, коли се прибігає его господар, батько хлопчини, в легкій полотнянці. Вбіг до школи, учителя не було — і хухаючи в пальці, сказав швидко хлопцеві :

„Юруню, дай но міні кожух ! Пан дідич по мене прислав, каже міні йїхати з его фірами в лїс.

„Ой, а як же я верну зі школи без кожуха?“ повідає хлопець, скробаючи ся в голову.

„Візьми, синку, ноги на плечі і біжи хутко, то загриєш ся, нічого тобі не буде“ — сказав батько, одягаючи кожух. „А може Бог дасть, що в дворі знайду ліпшу роботу, то на другий кожух стягнемо ся“ — додав, щоби потішити затурбованого хлопчину.

Того дня вже кожух цілий день не злазив з плечей господаря. Коли вечір оба вернули домів, кожух у трьох місяцях потріскав на рукавах, і господар воркотів невдоволений, бо око-

ман за роботу мало заплатив і навіть на другий день приходити не казав.

Та найгіршу біду застали дома : Юрцьо лежав хорий. Горячка зйїдала хлопчину, спе-клими устами стогнав без тям і тільки одно повторяв : в боці мене коле, ой коле !

Від того дня змінила ся доля кожухова. Хлопець не ходив до школи. Що там радили, як хухали і шентали і плакали родичі, не вмію того сказати. Досить того, що полежавши зо дві неділі, Юрцьо подужав. Аджеж тверда хлопська натура ! Щезла горячка, перестав кашель, не стало колотьби в боці, тільки лишило ся ослабленє. Рвав ся хлопець до школи, та мати, бачучи єго безсильність, не хотіла єго пустити.

Коли се одного разу власне як ціла родина сиділа коло миски затирки, а кожух висів на жердці, двері отворили ся і ввійшла в хату пресвітла власть громадська : десятник і присяжний.

„Слава Ісусу Христу ! — сказали, входячи

„На віки віков амінь“ — відповів господар, встаючи від стола.

„Час до обїду“ — сказала господиня.

„З Богом святим, най Бог благословить“ — відповіла власть громадська.

Хвилю панувала мовчанка в хаті.

„Просимо сідати“ — сказав господар Власть сіла на лаву.

„Щож вас, панове, до нас приводить?“ — питає господар.

„Та то ми, куме Іване, не самі від себе,“ — сказав, скробаючи ся в голову присяжний. — То пан начальник нас прислав.“

„Ой, а щож там нового?“ — йойкнув господар. — „Адже шарварок я відробив.“

„Не о шарварок тут ходить,“ сказав десятник. „А от, хлопця до школи не посилаєте. Пан учитель на кару его подав. Маєте римського заплатити.“

„Римського? Боже!“ — скрикнув Іван. — „Таже хлопець був хорий!“

„А хтож то знав? Чому-сте про те учитель не до несли?“

„А Боже милий! Чиж то чоловікови тото в голові?“ — сказав Іван.

„Га, а ми також тому не винни. Нам наказано стягнути з вас кару, римського.“

„Хоть мене на муки тут беріть, хоть міні шинами печіть підшви, коли на моім цілім обійстю римський готівкою знайде ся!“

„Нам нічого до того, кумцю любий,“ — сказали присяжний і десятник. „Ми, куме, громадські слуги: що нам накажуть, робити мусимо. Нема грошей, нам наказано брати що можемо. Ось кожух!“

„Куме, той кожух то наш єдиний маєток!“ — крикнув господар, як опарений. — „Без него ніхто з нас не має в чім виглянути з хати на мороз.“

Та даремні були благання. Вже кожух був у руках десятника, котрий, оглянувши його, сказав киваючи головою :

„Ну, два, три римські він ще завше варт!“

„Не бійтеся, куме,“ — сказав присяжний. „Кожух ваш не пропаде. Занесемо його до Юдки, сьогодні принесете римського — сьогодні вам той кожух вернемо.“

„Алеж куме, бійтеся Бога!“ — сказав Іван — „відкиж вам візьму римського? Аджеж без кожуха в зимі заробити не можу!“

„Що нам до того? Візьміть, де хочете! Ми маємо острій наказ.“

„Таже кожух мокрий,“ — сказала господиня, ламаючи руки. — „Коби бодай жид його осушив, поки його де кине в коморі.“

Та власть сих слів уже не слухала. Десятник узяв кожух під паху і не поздоровивши нікого, вийшов з хати. Вийшов за ним і присяжний. Ті, що лишилися в хаті після того, як винесено кожух, дізнали такого чуття, як коли би винесено трупа когось найдорожшого з родини. Хвилю сиділи як остовнілі, і тільки після того мов на коменду обі жінчини заридали в голос, хлопець отер сльози рукавом, а сам господар сидів понурий коло вікна; оком слідив за властю, що ні відси ні відти впала як вихор і понесла власне того, без чого ціла родина як стій стала в двоє бідніша і зовсім безпорадна.

III.

Минув тиждень від того дня. Іван якимось чудом добув відкись римського, заніс до війта і дістав дозвіл — узяти назад заграблений кожух. Разом з десятником пішов до Юдки, радий, що прецінь знов дочекає ся кожуха в хаті. Та радість его небавом минула. Коли Юдка виніс кожух з комори, Іван уже з далека почув сопух гнилизни. Мокрий кожух, пролежавши тиждень у вохкій коморі, став зовсім непридатний до вжитку, зігнів і в пальцях розлазив ся. Йойкнув Іван і аж за голову вхопив руками.

„А Бог би вас побив!“ — сказав, обертаючи ся то до десятника, то до жида.

„Ни, а мене за що?“ — відповів Юдка, — „чи то я обовязаний сушити ваші кожухи?“

„А я також тому не винен,“ — повідав десятник — „Казали міні заграбити — я заграбив, решта не до мене належить.“

„Алеж бійте ся Бога“ — лементував Іван — „я римського заплатив і втратив кожух! Хтож міні мою кривду верне?“

Юдка і десятник тільки плечима стиснули.

ХЛОПСЬКОЇ БІБЛ

Ф/1-907

вийшли доси ось які книжечки:

1. Страйк чи бойкот	2 кр.
2. Пята курія	2 "
3. Як пан собі біди шукав	5 "
4. Свинська конституція	5 "
5. Двори і хати	2 "
6. Радікали і радикалізм	4 "
7. Програма р. у. рад. партії	2 "
8. Звірячий бюджет	2 "

Ті книжечки можна замовляти в редакціях хлопських газет:

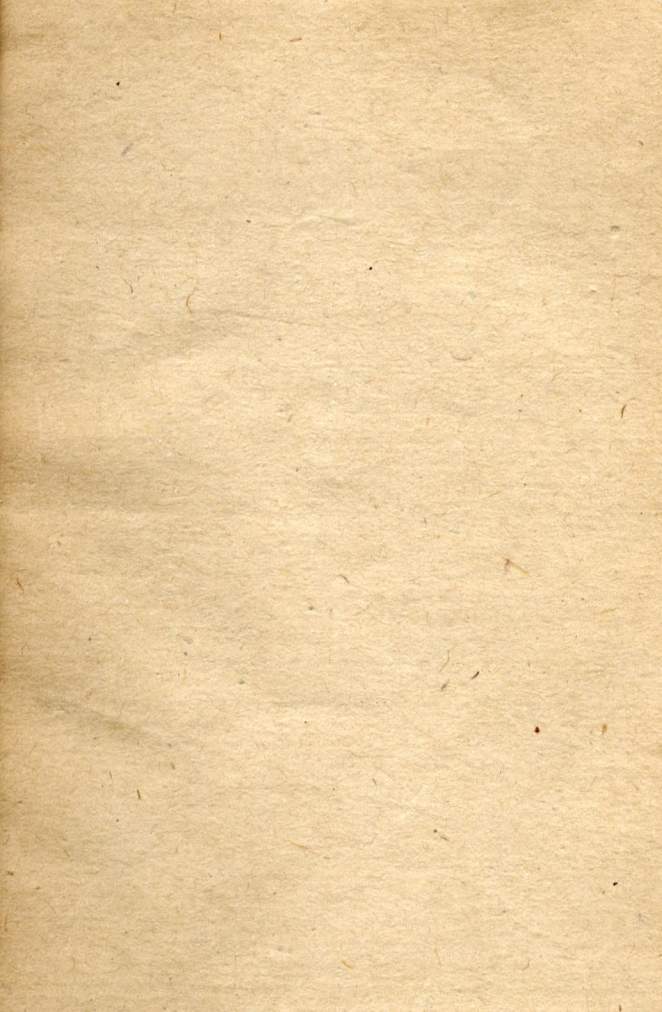
ГРОМАДСЬКИЙ ГОЛОС

(виходить 2 рази на місяць і коштує річно 1 р. 50 кр., адрес: Львів, Кастелівка, ул. Крижова ч 12), і

Разом з Громадським Голосом видає ся у Львові для освіченіших селян і міщан часопись наукова і політична

ЖИТЕ І СЛОВО,

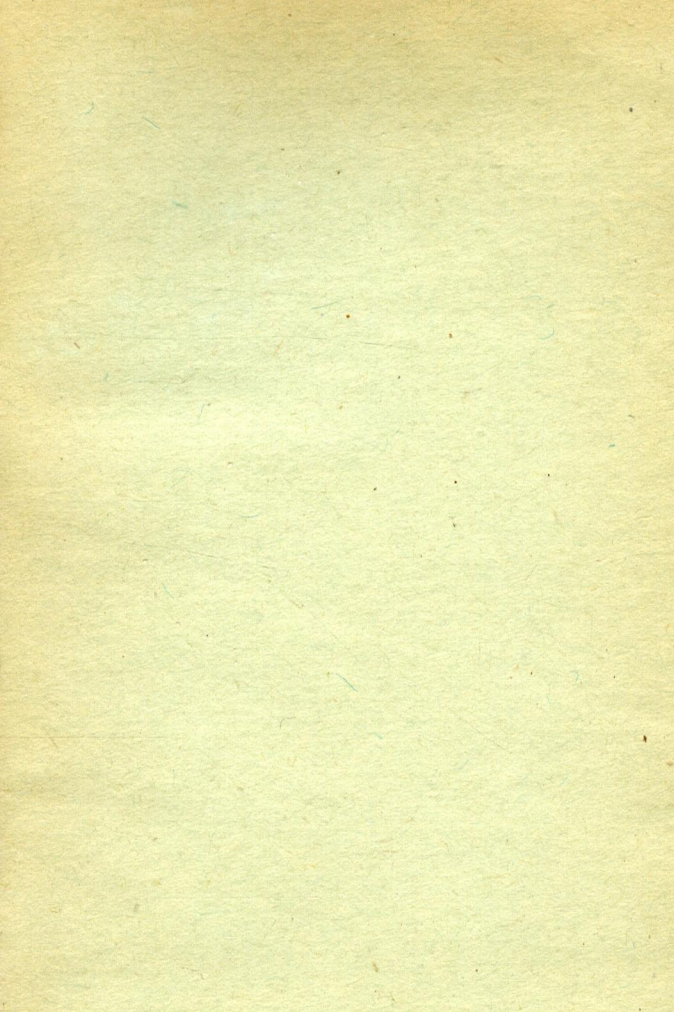
що виходить раз на місяць книжками по 7—9 аркушів і коштує на рік 5 зр.

34.232

$\phi \frac{I}{I-907}$

И. 34.232
Ф $\frac{1}{1-907}$

